

рмаційно-аналітичного забезпечення штабами запобігання та розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням положень нового Кримінального процесуального кодексу України та введення інституту негласних слідчих дій, порядок підготовки аналітичних документів, їх використання під час оцінювання оперативної обстановки з урахуванням вимог інформаційного законодавства.

Бібліографічні посилання

1. Лук'янчиков Є.Д. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів (правові і тактико-криміналістичні аспекти) : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Є.Д. Лук'янчиков. – К., 2005.
2. Яковец Е.Н. Основы информационно-аналитического обеспечения оперативно-розыскной деятельности : учеб. пособие / Е.Н. Яковец. — М., 2009.
3. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / І.В. Арістова; за заг. ред. Бандурки О.М. : монографія. – Х., 2000.
4. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення /О.М. Бандурка. – Х., 1996.
5. Калюжний Р.А. Інформаційне забезпечення державного управління (на прикладі системи органів внутрішніх справ) /Р.А. Калюжний // Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. проф. Авер'янова В.Б. – К., 1998.
6. Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : навч. посібник / Б.А. Кормич. – К., 2004.
7. Семир'янов Д.Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підрозділами податкової міліції України : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Д.Я. Семир'янов. – Ірпінь, 2004.
8. Стаценко-Сургучова І.С. Сутність інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби / І.С. Стаценко-Сургучова // Науковий вісник. – Ірпінь, 2006. – № 4–5(35). – С. 228–233.
9. Лекарь А.Г. Профилактика преступлений / А.Г. Лекарь. – М., 1972.

Надійшла до редакції 29.10.2012

І.Я. Кулик

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.98

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПРОВЕДЕННЯ ОДНОЧАСНИХ ОБШУКІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ

Досліджено актуальні проблемні питання організаційно-тактичного забезпечення проведення обшуку. Розглянуто тактичні прийоми проведення обшуку у підозрюваних та обвинувачених з урахуванням сучасної наукової думки та потреб правоохоронної практики.

Ключові слова: злочинні угруповання, тактика, організація, тактичне забезпечення, тактика обшуку, обшук.

Исследованы актуальные проблемные вопросы организационно-тактического обеспечения проведения обыска. Рассмотрены тактические приемы проведения обыска у подозреваемых и обвиняемых с учетом современных потребностей правоохранительной практики.

Ключевые слова: преступные группировки, тактика, организация, тактическое обеспечение, тактика обыска, обыск.

This article is devoted to consideration of actual problem questions of tactical supply of carrying out of the search. The author have considered the tactical methods of carrying out of the search of suspected and defendants.

Keywords: transnational criminal groups, organization, tactics, tactical supply, search tactic, search.

Постановка проблеми. Однією з основних, специфічних та найскладніших видів діяльності правоохоронних органів є повне й швидке розкриття і розслідування злочинів та викриття винних у злочинній діяльності. Узагальнення слідчої практики свідчить про існування суттєвих складнощів при провадженні окремих слідчих дій. Результати узагальнення різних категорій кримінальних справ вказують на досить низьку результативність обшуків. На підставі вивчення кримінальних справ і опитування слідчих можна дійти висновків, що 67 % респондентів вказують на необхідність оновлення тактичного забезпечення проведення обшуків, 21 % – зазначають відсутність будь-яких рекомендацій з проведення вказаних слідчих дій.

Для розслідування злочинів, учинених транснаціональними злочинними угрупованнями, суттєве значення має обшук. Вчасне проведення цієї слідчої дії з урахуванням особливостей розслідування злочинів вказаної категорії, може сприяти одержанню важливих доказів, які свідчать про причетність членів злочинних груп та їх лідерів до організованої злочинної діяльності.

Організована злочинність пристосовується до нових соціально-економічних умов. Злочинні угруповання не можуть обійтися без надійної організаційно-технічної бази, що робить їх менш вразливими для правоохоронних органів, більш мобільними в одержанні необхідної для злочинної діяльності інформації, що слід враховувати під час підготовки та проведення одночасних обшуків.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальну тактику проведення обшуку досить повно висвітлено вченими-криміналістами та процесуалістами у криміналістичній літературі. Вагомий внесок у розробку наукових основ проведення обшуків зробили відомі вчені-криміналісти та процесуалісти, зокрема, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, С.Ф. Денисюк, О.О. Закатов, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, О.М. Кузів, Є.Д. Лук'янчиков, І.Ф. Пантелєєв, О.Р. Ратінов, М.В. Салтевський, В.М. Тертишник, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько та інші. Значущість проведених наукових досліджень безперечно і досить велика, оскільки ця слідча дія широко застосовується у правоохоронній практиці і є розповсюдженим способом збирання фактичних даних. Однак детальнішого висвітлення потребує розробка організаційних заходів і тактичних прийомів прове-

дення одночасних обшуків.

Отже, метою цієї статті є висвітлення організаційних заходів і тактичних прийомів проведення одночасних обшуків із урахуванням сучасної наукової думки та потреб правоохоронної практики.

Виклад основного матеріалу. Під час розслідування організованої злочинної діяльності слідчими застосовуються усі види обшуків. Але проведення одночасних обшуків у кількох членів злочинної групи викликає певні труднощі, які зумовлені наявністю кількох співучасників, необхідністю залучення значної кількості працівників органів внутрішніх справ, відповідним чином підготовлених та екіпірованих, тощо.

Одночасний обшук – це погоджене за часом проведення взаємодіючими між собою слідчо-оперативними групами кількох обшуків у різних місцях або осіб, які здійснюються в межах однієї кримінальної справи.

Одночасні обшуки зазвичай проводяться під час розслідування злочинів, вчинених групою осіб і особливо – організованою групою. Однак, як свідчить слідча практика, одночасні обшуки можуть проводитися і за злочинами, які вчинені однією особою. Щоб приховати сліди злочину, особа досить часто користується послугами родичів, що зумовлює проведення обшуків одночасно у різних місцях. Тому прийняття рішення про проведення одночасних обшуків ніяк не можна пов'язувати з колом осіб, які брали участь у вчиненні злочину [1, с. 154–155].

До проведення одночасних обшуків особливо увагу необхідно приділяти їх підготовці. Ця слідча дія вимагає високої дисциплінованості усіх учасників, що забезпечує одночасність обшуків і повну погодженість окремих пошукових груп.

Незалежно від невідкладності одночасних обшуків, підготовка до їх проведення є обов'язковою умовою. В узагальненому вигляді, на думку вчених [2, с. 312; 3, с. 165; 4, с. 350; 5, с. 150–151], підготовка до обшуку складається з таких основних організаційних заходів:

- 1) вивчення матеріалів кримінальної справи;
- 2) збір орієнтуючої інформації про: структуру, склад та усі епізоди злочинної діяльності групи, особу лідера та членів злочинної групи, а також їх сімей, родичів та знайомих, предмети, що здобуті злочинним шляхом і підлягають відшукуванню, місця (об'єкти) обшуків;
- 3) аналіз та оцінка зібраної інформації і слідчої ситуації, що склалася, до ухвалення рішення про проведення одночасних обшуків;
- 4) прийняття рішення та визначення часу проведення обшуків;
- 5) добір учасників для проведення одночасних обшуків;
- 6) підготовка необхідних науково-технічних і транспортних засобів;
- 7) проведення інструктивної наради серед створених пошукових груп зі складанням єдиного оперативного плану.

Необхідно зазначити, що одночасні обшуки від одиничних відрізняються не тільки їх кількістю, а й колом суб'єктів. Так, окрім обов'язкових учасників обшуку, в одночасному обшуку беруть участь і інші особи, які не є обов'язковими учасниками, питання про участь яких

слідчий вирішує самотійно, виходячи зі слідчої ситуації, що склалася.

До обов'язкових учасників обшуку належать особи, які залучаються для якісного проведення цієї слідчої дії, для охорони і спостереження, застосування науково-технічних засобів, надання технічної та іншої допомоги під час проведення обшуку – керівник операції, заступник керівника операції, робоча група, зв'язківці (посильні), група захоплення, допоміжна група. Наведений склад учасників одночасного обшуку не є вичерпним, але він є найважливішим у розслідуванні організованої злочинної діяльності. Зупинимося на ролі деяких осіб, які проводять обшук або присутні під час його проведення.

Керівник операції – це особа, яка керує усією операцією з проведення одночасних обшуків, має спеціальну підготовку і навички проведення цієї слідчої дії та схильності до пошуку. Керівник операції повинен знаходитися у штабі і здійснювати організаційну роботу, зокрема, завчасно залучати професійно підготовлених осіб з числа слідчих і оперативних працівників та керувати їх діями, з огляду на обсяг роботи завчасно мобілізувати усі сили та засоби для проведення одночасних обшуків тощо. Перед виїздом керівник операції, враховуючи кількість об'єктів та предметів, що розшукуються, визначає кількість і склад груп та їх керівників, оптимально розподіляє науково-технічні, транспортні засоби та засоби зв'язку між групами, розробляє заходи, які запобігають спілкуванню злочинців між собою, що забезпечує більш якісну підготовку до проведення одночасних обшуків.

З усіма керівниками і учасниками пошукових груп проводиться інструктивна нарада, під час якої керівник операції роз'яснює мету, права та обов'язки учасників, ще раз обговорює план дій, визначає час проведення обшуків, дає докладну характеристику розшукуваних предметів, зазначає ті ознаки і властивості, що можуть позначатися на способах збереження цих предметів, визначаючи таким чином спосіб і методи їх пошуку, вказує спосіб проникнення на об'єкт, правила виявлення, вилучення і збереження речових доказів, інформує про засоби зв'язку, що мають на озброєнні, та порядок обміну інформацією, виділяє резерв для виконання непередбачених заходів. Штаб, у якому знаходиться керівник операції, повинен бути обладнаний необхідною кількістю технічних засобів для підтримання безперервного зв'язку між штабом і створеними пошуковими групами з метою забезпечення єдиного керівництва усією операцією, а також для вирішення з керівником штабу тих чи інших важливих питань, які виникають під час проведення обшуків. У випадку відсутності керівника (безпосередньо бере участь в обшуку) у штабі залишається його заступник, який виконує усі його функції з організації та проведення одночасних обшуків.

Разом з тим під час проведення цієї слідчої дії є необхідною участь зв'язківців, які підтримують зв'язок між керівником операції і керівниками пошукових груп. У тих випадках, коли з технічних причин не спрацьовують засоби зв'язку, роль зв'язкових виконують посильні.

Також необхідно зазначити, що під час проведення обшуків необхідно залучати групу захоплення, оскільки іноді після встановлення місця перебування злочинців, вони чинять озброєний опір чи напад на учасників обшуку або перешкоджають його проведенню. Роль групи захоплення в таких випадках полягає у затриманні вказаних осіб та запобіганні можливого нападу чи опору учасникам одночасного обшуку.

У допоміжну групу можуть входити спеціалісти з проведення обшуків, кінологи, медичні працівники, педагоги, водолази, верхолази, технічні помічники, слюсарі, теслярі тощо. Участь спеціаліста у проведенні одночасних обшуків є дуже важливою. Вони надають керівнику операції консультації та рекомендації науково-технічного характеру (як краще підготувати слідчу дію; які прийоми, методи і засоби доцільно використовувати для виявлення, збирання, фіксації та попереднього дослідження доказів) і допомогу щодо застосування криміналістичної техніки та пошукових приладів. Перелічені вище форми допомоги не є вищепаними, оскільки, залежно від слідчої ситуації, фахівці можуть виконувати й інші доручення та дії.

Неабияку роль у проведенні обшуків відіграють і кінологи. Застосування службового собаки є оперативно-розшуковим заходом, що здійснюється як під час обшуку, так і до його початку. Це дозволяє відшукати предмети зі специфічним запахом, а також легалізувати відомості, які отримані оперативним шляхом.

Отже, виконання усіх наведених організаційних заходів надає керівнику операції можливість обрати оптимальний час обшуків, визначити правильну лінію поведінки на місцях проведення обшуків та тактику проведення пошукових дій.

Кожний одночасний обшук є неповторним та індивідуальним, оскільки визначається конкретними обставинами справи, характером об'єктів пошуку та особою злочинців, і потребує розробки загальних тактичних рекомендацій, дотримання яких буде сприяти отриманню позитивних результатів під час розслідування організованої злочинної діяльності.

Закінчивши підготовчі дії до проведення обшуку, керівник пошукової групи обходить усі приміщення і безпосередньо знайомиться з обстановкою. Він уточнює порядок обшуку, вносить корективи у розподіл обов'язків між учасниками цієї слідчої дії. Базуючись на загальних положеннях щодо проведення одночасних обшуків, доцільно використовувати такі тактичні прийоми.

1. Послідовне і вибіркоче обстеження. Під час вибіркового обстеження за наявності достатніх підстав перевіряються місця ймовірного приховування розшукуваних об'єктів. Якщо вибіркочий пошук не дає позитивних результатів, то керівник операції переходить до послідовної перевірки усіх об'єктів.

2. Паралельне і зустрічне обстеження. Паралельне обстеження доцільне під час обшуків у просторому приміщенні або ділянки місцевості. У разі відсутності зазначених умов проводиться зустрічне обстеження. У цьому випадку

одна особа, яка проводить обшук, рухається праворуч від входу у приміщення, а інша – ліворуч. Зустрівшись, вони оглядають центр приміщення.

3. Одиночний і груповий пошук. Такий тактичний прийом обирається з урахуванням кількості осіб, які проводять обшук. У зв'язку з тим, що для проведення обшуків залучається значна кількість осіб, які не мають достатньої підготовки, необхідно вміло поєднувати прийоми одиночного і групового пошуків. Там, де особи мають недостатню кваліфікацію у тактиці обшуку, пошук веде керівник пошукової групи, а інші надають йому допомогу. Обстеження краще проводити методом одиночного пошуку. У той же час, якщо особи достатньо підготовлені до проведення такої слідчої дії, обшук може проводитися методом групового пошуку. При цьому більш досвідчені учасники виконують кваліфіковану роботу, а помічники здійснюють допоміжні операції.

4. Обстеження без порушення і з порушенням цілісності об'єктів.

5. Відволікаючі прийоми застосовуються шляхом зміни послідовності обшуку, проведення вибіркового обстеження, умисного затримання уваги на другорядних об'єктах у випадках інформованості керівника пошукової групи про схованки, не розкриваючи злочинцям свою поінформованість та її джерела.

6. Систематичність пошуку та облік дій. Обшук проводиться планомірно і послідовно. Послідовність обирається керівником пошукової групи, але може бути змінена, якщо буде виявлена схованка. Це місце слід перевірити негайно.

7. Застосування науково-технічних засобів.

8. Спостереження за поведінкою осіб, які обшукуються, та інших, які опинились в районі обшуку.

9. Використання рефлексії членів злочинних груп. За допомогою рефлексії слідчий викликає певні реакції злочинців для викриття прихованих об'єктів. Беручи до уваги, що місця обшуків можуть знаходитися на відкритій місцевості, керівник операції повинен забезпечити зовнішню охорону, до обов'язків якої входить: спостереження за об'єктом обшуку та поведінкою осіб, які беруть участь в обшуку, недопущення виходу будь-кого з об'єкта обшуку. Такий прийом дає керівнику операції можливість зосереджувати осіб, які опинилися в районі обшуку, в одному місці під наглядом зовнішньої охорони. З іншого боку, керівник операції може одержувати інформацію про результати спостереження за обстановкою навколо об'єктів, де проводиться обшук, і використовувати її, керуючись тактичними міркуваннями.

10. Під час обшуку доцільно використовувати прийом, який заснований на видаленні певних осіб з місця проведення обшуку, для того щоб використовувати їх необізнаність про його результати під час наступних допитів.

11. Постійний обмін інформацією між учасниками обшуку про виявлені предмети, способи приховування та прийоми виявлення.

12. Коли злочинці встановлені, але не затримані, можна використо-

увати прийом, заснований на «витоку» інформації, з метою схилення приховувачів викраденого до вчинення контрольованих правоохоронними органами дій. Однак проведення таких тактичних операцій пов'язане із певними труднощами і ризиком, оскільки можлива втрата оперативного контролю за переміщенням об'єктів [1, с. 167–168].

Якщо обшук не дав позитивних результатів, то необхідно ще раз перевірити дані, які має керівник пошукової групи, та проаналізувати свої дії під час обшуку, про що повідомити керівника операції.

Висновки. Розслідуючи організовану злочинну діяльність, необхідно враховувати, що злочинці не завжди зберігають зброю та викрадені предмети у місцях проживання, а користуються послугами осіб, які не брали безпосередньої участі у вчинених злочинах, але здатних за винагороду зберігати у себе вказані об'єкти. Такі особи, як правило, приховують свої зв'язки зі злочинцями, тому під час підготовки до одночасних обшуків важливо виявити таких осіб, застосовуючи оперативно-розшукові заходи, що дозволяє економити час, сили та засоби і тим самим сприяє реалізації принципу наступальності у боротьбі з організованою злочинністю.

Бібліографічні посилання

1. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. / Чаплинський К.О. – Д., 2006.
2. Біленчук П. Д., Лисиченко В. К., Клименко Н. І. та ін. Криміналістика : підручник / за ред. П.Д. Біленчука. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2001.
3. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник : у 2-х ч. / М. В. Салтевський. – Ч. 2. – Х., 2001.
4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. – К., 2005.
5. Криминалістика / под ред. Б. А. Викторова, Р. С. Белкина. – М., 1976.

Надійшла до редакції 04.10.2012

М. В. Палькін

викладач

(Сумський державний університет)

УДК 351.74 : 342.9

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Проаналізовано поняття взаємодії кримінальної міліції з іншими суб'єктами протидії злочинності; окреслено та охарактеризовано форми такої взаємодії

Ключові слова: кримінальна міліція, протидія злочинності, форми взаємодії.

Анализируется понятие взаимодействия криминальной милиции с другими субъектами противодействия преступности; очерчиваются и характе-